

Motion till riksdagen

1988/89:Ju620

av Jerry Martinger m. fl. (m)

Åtgärder mot snatteri

Inledning

Antalet snatterier har ökat kraftigt sedan år 1980. Det är svårt att beräkna det totala värdet av de varor som tillgrips i våra butiker varje år. Omsättningen i detaljhandeln var år 1987 ca 220 miljarder kronor. Det totala svinnet uppskattas av handelns företrädare till 3 % därav. Minst 1 %, dvs 2,2 miljarder, anses vara hänförligt till snatteri.

Bara på varuhuset Åhléns City i Stockholm uppgick svinnet år 1987 till inte mindre än ca 120 000 kr. per dag. Enligt företagets beräkningar utgör hälften av detta belopp snatteri.

Åtskilliga av de personer som grips för snatteri är ungdomar. Mycket talar för att snatteri är en inkörsport till grövre brottslighet.

Det är ytterst konsumenterna som förlorar på butiksnatterierna. Affärsinnehavarna tvingas nämligen kompensera sig för tillgripen egendom och höjer priserna på varorna.

Många snattare undgår straff

Påföljden för snatteri är enligt 8 kap. 2 § brottsbalken böter eller fängelse i högst sex månader. Det är oftast värdet av den tillgripna egendomen som avgör om brottet skall bedömas som snatteri eller stöld. Enligt anvisningar som utfärdats av riksåklagaren går värdegränsen mellan dessa brott f.n. vid 600 kronor. Majoriteten av de personer som döms för snatteri ålaggs böter.

Det är emellertid inte säkert att en snattare som upptäcks och polisanmäls får något straff. En polisman har nämligen enligt 5 kap. 5 § 2 st polisförordningen (1984:730) rätt att lämna s.k. rapporttefergift eller låta bli att lämna rapport vidare till åklagare och istället nöja sig med ett påpekande eller en erinran till den felande "om det är uppenbart att i händelse av lagföring annan påföljd än böter inte skulle komma att ådömas och brottet med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet är obetydligt". I praktiken förekommer ofta att rapporttefergift sker, om det tillgripna föremålet är värt mindre än 50 kronor.

Rapporttefergift föranleder inte någon registrering av brottet. Detta innebär att en person i allmänhet kan begå nya snatterier utan att riskera straff, så länge han inte tillgriper varor för mer än 50 kronor.

Det är inte heller säkert att något straff följer, även om polisrapport upprättas och överlämnas till åklagare. Åklagaren har nämligen enligt 20

kap. 7 § rättegångsbalken rätt att meddela s.k. åtalsunderlåtelse. Detta kan ske under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse ej åsidosätts och "det kan antas att brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter". Det kan också ske exempelvis "om det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse" eller "om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det föreliggande brottet".

Av de 15 352 åtalsunderlåtelser som meddelades med stöd av rättegångsbalken år 1987 avsåg inte mindre än cirka en tredjedel snatteri. Åtalsunderlåtelse kan även meddelas med stöd av 1 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (1964:167).

I enlighet med riksåklagarens anvisningar tillämpar åklagarna i allmänhet den regeln, att åtalsunderlåtelse ges för butikssnatterier av "engångsnatur" under 50 kronor.

Genom reglerna om rapporteftergift och åtalsunderlåtelse finns således stora möjligheter för människor att utan särskild reaktion från samhällets sida etablera ett brottsligt beteende.

Med anledning härav föreligger starka skäl för en ändring av de penninggränser som tillämpas av polis och åkagare i snatteriåtal. Den 50-kronorsgräns som på många håll tillämpas vid rapporteftergift och åtalsunderlåtelse bör avskaffas. 600-kronorsgränsen mellan snatteri och stöld bör sänkas.

De mest brottsaktiva premieras

Bestämmelserna om rapporteftergift och åtalsunderlåtelse måste överhuvudtaget göras mer restriktiva. Utgångspunkten bör vara att på brott skall följa straff. Möjligheterna att undgå straff har utvidgats allför mycket. Den utformning lagen har idag innebär att de mest brottsaktiva premieras. Såsom anförts ovan kan exempelvis åtalsunderlåtelse ges för brott, som begås innan en person dömts eller avtjänat straff för ett tidigare brott, om "det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det föreliggande brottet". Detta innebär t ex att en person som väntar på rättegång för en eller flera grova stölder i allmänhet kan begå flera butikssnatterier under väntetiden, utan att dessa föranleder någon extra påföljd. En stor mängd brott i vårt land resulterar därför inte i någon särskild påföljd för de skyldiga.

Samhällets reaktion viktig

Det är utomordentligt viktigt att den som bryter mot lagen blir föremål för en reaktion från samhällets sida. Om reaktionen uteblir, förlorar lagarna sin trovärdighet och respekten för rättsväsendet urholkas.

Reaktionen är särskilt viktig när det gäller ungdomar. För det första svarar dessa för en stor del av brottsligheten; många ungdomar utvecklar vanebrottslighet i mycket unga år. För det andra har unga människor i allmänhet outvecklade rättsbegrepp, varför det är nödvändigt att samhället ger klara normer och konsekventa handlingsmönster. De unga måste snabbt få en reaktion från samhällets sida när de begått ett brott, även om det är fråga om en mindre förseelse. Ungdomarna är många gånger medvetna om att de gjort fel och väntar på en reaktion. Uteblir denna eller visar samhället en

överdrivet förstående attityd till de ungas beteende, fortsätter den unge att begå brott och riskerar att så småningom hamna i ännu allvarigare kriminalitet.

Mot. 1988/89
Ju620

Ordningsföreläggande bör införas vid snatteri

Av praktiska skäl bör föreläggande av ordningsbot kunna utfärdas vid snatteri, trots att sådant föreläggande i princip endast bör förekomma vid rena ordningsföreseelser. Fördelen med ordningsföreläggande är nämligen, att sådant kan utfärdas och godkännas i omedelbar anslutning till det begångna brottet – direkt på brottsplatsen. Det bör användas vid okomplicerade, erkända snatteribrott, som lämpar sig för förenklad hantering. Om snatteribrottet skiljer sig från "normalfallet", exempelvis genom att en särskilt raffinerad metod använts eller genom att värdet på det stulna godset överskrider ett visst belopp, bör ärendet på sedvanligt sätt handläggas av åklagare.

Ett system med ordningsföreläggande vid snatteri skulle uppfylla kravet på snabb reaktion från samhällets sida och öka respekten för rättssystemet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att föreläggande av ordningsbot skall få utfärdas för snatteri i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om rapporttefergift,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtalsunderlåtelse,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om beloppsgränsen mellan snatteri och stöld.

Stockholm den 23 januari 1989

Jerry Martinger (m)

Lars Tobisson (m)

Jan Sandberg (m)

Birgitta Rydle (m)

Gunnar Hökmark (m)

Allan Ekström (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Görel Bohlin (m)

Knut Billing (m)

Göran Åstrand (m)

Alf Wenerfors (m)

Inger Koch (m)

Göran Ericsson (m)